
Na temelju članka 4. stavak (1), točka c) Odluke o osnivanju komiteta za upravljanje zračnim prostorom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 75/16, 48/17, 32/20, 17/21 i 69/22), a u svezi s čl. 21. stavak (3), 22. stavak (1) i 25. st. (2) i (3) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 39/09 i 25/18), Komitet za upravljanje zračnim prostorom Bosne i Hercegovine, na 72. sjednici održanoj 08.11.2022. godine, uz suglasnosti Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine broj 01-29-8-1121-41/22 od 27.10.2022. godine, Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine broj 06-03-14-198-90/22 od 10.10.2022. godine, Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine broj: 1-1-04-93-18/22 od 22.08.2022. godine i Agencije za pružanje usluga u zračnoj plovidbi Bosne i Hercegovine broj 1-05-29-3-2741-2/22 od 16.08.2022. godine donosi

**PROCEDURU
PROMJENE ORGANIZACIJE I STRUKTURE ZRAČNOG
PROSTORA U FIR SARAJEVO**

Članak 1.
(Predmet)

Ovom Procedurom bliže se uređuje način i postupak promjene organizacije i strukture zračnog prostora Bosne i Hercegovine u *Flight Information region (FIR)* Sarajevo.

Članak 2.
(Izuzeće od primjene)

- (1) Ova Procedura se ne primjenjuje na promjenu strukture i organizacije zračnog prostora u FIR Sarajevo koju predlaže Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine.

- (2) Promjene strukture i organizacije zračnog prostora u FIR Sarajevo iz stavka (1), Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine koordinira s Komitetom za upravljanje zračnim prostorom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komitet).

Članak 3.

(Podnošenje zahtjeva za odobravanje promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo)

- (1) Zahtjev za odobravanje promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo uz procjenu rizika podnosi se Direkciji za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BHDCA).
- (2) Obrazac zahtjeva iz stavka (1) ovog članka i Uputa za procjenu rizika sadržani su u Dodatku I koji čini sastavni dio ove Procedure.
- (3) Uz zahtjev i procjenu rizika iz stavka (1) ovog članka, podnositelj zahtjeva dostavlja dokaz o uplati administrativne pristojbe za zahtjev i rješenje, u iznosu od 5,00 KM i 15,00 KM, sukladno instrukciji BHDCA koja je objavljena na službenoj web stranici BHDCA.

Članak 4.

(Razmatranje zahtjeva)

- (1) BHDCA razmatra zahtjev i dostavljenu dokumentaciju te, ukoliko je potrebno, podnositelju zahtjeva ostavlja rok za dopunu zahtjeva i/ili dostavljanje dokumentacije iz članka (3) ove Procedure.
- (2) Ukoliko BHDCA utvrdi da je zahtjev utemeljen, isti zajedno sa dokumentacijom dostavlja Agenciji za pružanje usluga u zračnoj plovidbi Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BHANSA), koja dostavlja mišljenje o utjecaju predložene promjene na sigurnost zračne plovidbe i pružanje usluga u zračnoj plovidbi.

Članak 5.

(Mišljenje BHANSA)

- BHANSA dostavlja BHDCA mišljenje iz članka 4. stavak (2) na daljnje postupanje.

Članak 6.

(Izrada nacrt rješenja)

- (1) BHDCA razmatra mišljenje iz članka 5. Procedure i sukladno s time priprema nacrt rješenja.
- (2) Nacrt rješenja, zajedno sa spisom, dostavlja Komitetu na daljnji postupak.

Članak 7.

(Preporuka za davanje suglasnosti)

Komitet razmatra nacrt rješenja i dostavljeni spis i daje preporuku BHDCA za donošenje rješenja o odobravanju zahtjeva,

uz suglasnost Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine i Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine.

Članak 8.

(Odbijanje davanja suglasnosti)

- (1) U slučaju da Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine i/ili Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine ne daju suglasnost na nacrt Rješenja, Komitet organizira posebnu tematsku sjednicu uzimajući u obzir razloge nedavanja suglasnosti i podneseni zahtjev, u svrhu analize razloga izostanka suglasnosti i davanja preporuka institucijama uključenima u postupak.
- (2) U slučaju nemogućnosti usuglašavanja, Komitet obavještava BHDCA, koja postupa sukladno zakonu kojim se uređuje upravno postupanje Institucija Bosne i Hercegovine.

Članak 9.

(Donošenje rješenja)

- (1) Ukoliko ministarstva iz članka 7. ove procedure daju suglasnost na preporuku Komiteta, BHDCA donosi rješenje o odobravanju promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo.
- (2) Rješenje iz stavka (1) BHDCA dostavlja podnositelju zahtjeva i originatoru, radi objave u AIP.
- (3) Ukoliko ministarstva iz članka 8. ove procedure ne daju suglasnost, BHDCA donosi rješenje o odbijanju zahtjeva.
- (4) Podnositelj zahtjeva ima pravo žalbe na rješenje koje donosi BHDCA.
- (5) Rok za podnošenje žalbe je 15 dana od dana donošenja rješenja.
- (6) Žalba se podnosi putem BHDCA Ministarstvu komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine.
- (7) Kod donošenja rješenja po zahtjevu iz članka 1. ove Procedure, BHDCA postupa sukladno zakonu kojim je uređeno upravno postupanje Institucija Bosne i Hercegovine.

Članak 10.

(Stupanje na snagu i objava)

- (1) Ova Procedura stupa na snagu danom donošenja.
- (2) Stupanjem na snagu ove Procedure, prestaje važiti Procedura promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo broj 01-29-8-110-21/17 od 27.11.2018. godine.
- (3) Ova Procedura se objavljuje u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" i na službenoj web stranici Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine, Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine, BHDCA i BHANSA.

Broj 01-29-8-1221-44/22

09. studenoga 2022. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Komiteta
Igor Pejić, v. r.

Zahtjev za odobranje promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo¹

DATUM:	
PODACI O PODNOSITELJU ZAHTEVA	
Ime i prezime:	
Adresa:	
Telefon:	
Fax:	
E-mail:	
PODACI O SUBJEKTU KOJI ĆE OBAVLJATI AKTIVNOSTI U ZRAČNOM PROSTORU	
Naziv subjekta:	
Adresa:	
Telefon:	
Fax:	
E-mail:	
PODACI O VRSTI AKTIVNOSTI	
Pojasniti koja vrsta aktivnosti će se obavljati u zračnom prostoru	
GRANICE STRUKTURE U ZRAČNOM PROSTORU	
Navesti lateralne granice strukture u zračnom prostoru (WGS 84)	
Navesti vertikalne granice strukture u zračnom prostoru	
PODACI O PLANIRANOM VREMENU OBAVLJANJA AKTIVNOSTI U ZRAČNOM PROSTORU	
Pojasniti periodičnost i navesti planirano vrijeme obavljanja aktivnosti u zračnom prostoru	
NAPOMENA:	
POTPIS:	

¹ Podnositelj zahtjeva uz popunjen obrazac prilaže:

- Procjenu rizika, izrađenu na način propisan Naputkom za izradu procjene rizika
- Dokaz o uplati administrativne pristojbe za zahtjev i rješenje u iznosu od 5,00 i 15,00 KM, sukladno instrukciji BHDCA koja je objavljena na službenoj internetskoj stranici BHDCA

NAPUTAK ZA IZRADU PROCJENE RIZIKA

1. PROCJENA RIZIKA

Podnositelj zahtjeva procjenu rizika, zajedno s predloženim ublažavanjem rizika, izrađuje sukladno zahtjevima utvrđenim u Pravilniku o sustavu upravljanja sigurnošću zračne plovidbe i ICAO standardima utvrđenim u ICAO dokumentu 9859 (Safety Management Manual - SMM).

2. SADRŽAJ PROCJENE RIZIKA

Analizu i procjenu utjecaja zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo, uključujući i procjenu sigurnosti kojom se vrši identifikacija opasnosti i procjenu i smanjenja rizika, kao i koordinaciju s podnositeljem zahtjeva, koordinaciju s BHANSA-om, koordinaciju sa zainteresiranim ATS jedinicama i drugim subjektima, provodi BHDCA (Odsjek za zrakoplovnu navigaciju).

2.1 Podaci o podnositelju zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

- Ime i prezime podnosioca zahtjeva;
- Kontakt podaci podnosioca zahtjeva (adresa, broj telefona, broj faksa, e-mail i sl.);
- Podaci o pravnom subjektu koji će obavljati aktivnosti u strukturi u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora;
- Da li podnositelj zahtjeva ili pravni subjekt koji će obavljati aktivnosti u strukturi u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora posjeduje odobrenja potrebna za obavljanje aktivnosti izdata od nadležnih institucija.

Ovlašteni originatori za objavu statičkih podataka u AIP BiH su:

- ENR 5.1 - Komitet za upravljanje zračnim prostorom BiH;
- ENR 5.2 - Komitet za upravljanje zračnim prostorom BiH;
- ENR 5.5 - Komitet za upravljanje zračnim prostorom BiH.

U slučaju da se uspostavlja P, R, D ili zona u kojoj se provode zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti, korisniku zračnog prostora ili pravnom subjektu kojeg on predstavlja mora biti dodijeljeno ovlaštenje originatora dinamičkih podataka u svrhu objave dinamičkih podataka odnosno NOTAM poruka i/ili koordinacije s Jedinicom za upravljanje zračnim prostorom (AMC) u vezi s objavom vremena aktivnosti zone u Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP).

Ovlašteni originatori dinamičkih podataka za P, R, D ili zone u kojima se provode zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti su podnositelj zahtjeva ili pravni subjekt kojeg on predstavlja.

Ovlašteni originator dinamičkih podataka za TRA i TSA je Jedinica za upravljanje zračnim prostorom (AMC).

Objavu Nacionalnog plana uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) vrši Jedinica za upravljanje zračnim prostorom (AMC).

2.2 Vrsta/e aktivnosti koje će se obavljati u strukturi u zračnom prostoru koja je/koje su predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

Lista aktivnosti za koje se izdaju zrakoplovna upozorenja (Navigation Warning):

- Air Display;
- Aerobatics;
- Captive balloons or kite;
- Demolition of explosive;
- Exercises;

- Air refuelling;
- Glider flying;
- Blasting;
- Banner/Target Towing;
- Ascent of free balloon;
- Missile, gun or rocket firing;
- PJE, paragliding or hang gliding;
- Radioactive materials or toxic chemicals;
- Burning or blowing gas;
- Mass movement of aircraft;
- Unmanned aircraft;
- Formation flight;
- Significant volcanic activity;
- Model flying.

2.3 Periodičnost obavljanja aktivnosti

Predložiti koliko često se planiraju obavljati aktivnosti u strukturi u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora (dnevno, mjesečno, godišnje).

Utvrđiti primjenjive rokove za najavu aktivnosti ("Published Hours", "Planned Hours", "Real Time Activation") koji će biti objavljeni u AIP-u BiH.

"Published Hours" predstavlja najduže razdoblje tijekom dana u kojem predmetna struktura može biti aktivna. Ako je u AIP-u BiH naveden samo "Published Hours", struktura je neupravljiva i podrazumijeva se da je uvijek aktivna u navedenom razdoblju. U Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) će se navoditi aktivacija na temelju "Published Hours" objavljenog u AIP-u BiH. Originator ovakve strukture je korisnik zračnog prostora. Prilikom analize učinkovitosti, trajanje rezervacije i trajanje aktivacije je uvijek jednako. U AIP-u BiH se objavljuje točno razdoblje aktivacije predmetne strukture.

"Planned Hours" predstavlja razdoblje tijekom dana u kojem predmetna struktura može biti aktivna, a točno razdoblje aktivacije se objavljuje izdavanjem NOTAM-a sedam (7) dana unaprijed. Ako je u AIP-u BiH naveden samo "Planned Hours", struktura je neupravljiva i podrazumijeva se da je uvijek aktivna u razdoblju koje je najavljeno u NOTAM-u. U Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) će se navoditi aktivacija na temelju podataka objavljenih u NOTAM-u. Originator ovakve strukture je korisnik zračnog prostora. Prilikom analize učinkovitosti, trajanje rezervacije i trajanje aktivacije je uvijek jednako. U AIP-u BiH se navodi da će predmetna struktura biti aktivirana objavom NOTAM-a sedam (7) dana unaprijed.

"Real Time Activation" predstavlja razdoblje tijekom dana u kojem je predmetna struktura stvarno aktivna, a točno razdoblje aktivacije se objavljuje u Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) jedan (1) dan unaprijed. U AIP-u BiH se navodi da će predmetna struktura biti aktivirana objavom u Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP). Originatori dinamičkih zrakoplovnih podataka o strukturama zračnog prostora za koje je definirana objava "Real Time Activation" putem Nacionalnog plana uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) su obvezni koordinirani stvarno vrijeme aktivacije strukture zračnog prostora s Jedinicom za upravljanje zračnim prostorom (AMC).

Za P, R, D i zone u kojima se provode zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti u AIP-u BiH se obvezno objavljuju "Published Time" ili "Planned Time", a može se definirati i "Real Time Activation".

Za TRA i TSA u AIP-u BiH se uobičajeno objavljuju kombinacija sva tri parametra, s tim da se obvezno navodi da će "Real Time Activation" biti objavljen kroz Nacionalni plan uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP).

2.4 Položaj strukture koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

Predložiti vertikalne i horizontalne granice strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora radi analize položaja strukture u odnosu na druge strukture u zračnom prostoru.

Identificirati s kojim se strukturama u zračnom prostoru preklapa struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Ako se utvrdi da se predmetna struktura preklapa s P, R, D ili zonama u kojima se odvijaju zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti, potrebno je utvrditi da li je moguće uspostaviti procedure koordinacije između korisnika.

Ako se predmetna struktura preklapa s prostorom nadležnosti neke od ATS jedinica, definirati uvjete letenja i mogućnost uspostave procedura koordinacije između ATS jedinica i korisnika strukture zračnog prostora.

Identificirati ATS jedinice koje pružaju usluge u strukturama ako se struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora preklapa sa strukturama koje su u prostoru nadležnosti ATS jedinica. Ako postoji preklapanje s prostorom nadležnosti ATS jedinica, potrebno je utvrditi utjecaj na odvijanje zračnog prometa.

Procijeniti utjecaj strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora na protok prometa.

Ako se struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora preklapa s nekom od objavljenih ruta, utvrditi da li je potrebno uvesti CDR ili druga ograničenja na rutama u razdoblju aktivacije strukture te identificirati vrste ograničenja i subjekte s kojima je ta ograničenja potrebno koordinirati.

Uzimajući u obzir klasu zračnog prostora, strukture s kojima se ona preklapa, razinu koordinacije i ostale značajne čimbenike, procijeniti utjecaj strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora na protok zračnog prometa.

Utvrditi da li je neophodno uvesti ATFM mjere u cilju osiguravanja zadovoljavajuće razine prometa i održavanja zadovoljavajuće razine sigurnosti (BHDCA u konzultacijama s BHANSA-om odlučuje o ovome).

Utvrditi u kojoj klasi zračnog prostora se nalazi struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Klasa zračnog prostora određuje razinu dostupnih informacija o uporabi zračnog prostora koje će definirati uvjete obavljanja aktivnosti (naprimjer, ako se radi o klasi E zračnog prostora, nije moguće uspostaviti zadovoljavajuću razinu koordinacije potrebne za razmjenu informacija između ATS jedinice koja pruža usluge u strukturi zračnog prostora koji je E klase i korisnika strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za izmjenu organizacije i strukture u zračnom prostoru koji bi omogućio da ta predmetna struktura bude TRA zona).

P, R, D ili zone u kojima se obavljaju zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti mogu se uspostaviti u svim klasama zračnog prostora.

TRA i TSA se mogu uspostaviti u A, B, C i D klasama zračnog prostora.

2.5 Dostupna razina informacija o aktivnostima u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Saraje

Utvrditi da li postoji radarsko pokrivanje u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Utvrditi da li je obavezno popunjavanje planova leta u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Utvrditi mogućnost uspostave i održavanja dvostrane radioveze.

Utvrditi koji zahtjevi iz Naredbe o pravilima letenja zrakoplova vrijede u zahtijevanoj strukturi zračnog prostora u odnosu na klasu zračnog prostora, potrebnu razinu koordinacije i vrstu strukture u zračnom prostoru.

Utvrditi da li se korisnici zračnog prostora na neki drugi način obavještavaju o aktivnostima i letovima u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

U ovisnosti o razini i pouzdanosti informacija o aktivnostima u zračnom prostoru, struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora može biti R, D, TRA ili zona u kojoj se obavljaju zrakoplovne sportske rekreativne aktivnosti. Ako je razina informacija o aktivnostima u zračnom prostoru niska ili informacije nisu pouzdane, struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora može biti P ili TRA.

2.6 Norme razdvajanja

U odnosu na zahtjeve iz Naredbe o pravilima letenja zrakoplova i Pravilnika u uslugama u zračnom prometu utvrditi norme razdvajanja od strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora. U prostoru nadležnosti ATS jedinica koje pružaju radarske ATS usluge minimalne norme su 5 NM horizontalno, odnosno 1000 ft vertikalno, u odnosu na granice strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture u zračnom prostoru.